

MÁK FERENC

Töreky tanár úr¹

Herczeg Ferenc emlékiratainak első, a verseci gyermek- és ifjúkorát megörökítő *A Várhegy* (1933) című kötetében nagy-nagy szeretettel emlékezett vissza temesvári, szegedi és fehértemplomi gimnáziumi diákjeire, s olykor feltűnő kedvességgel rajzolta meg egy-egy tanárának portréját is. A bánsági sváb fiú nem volt jó diák, de kifejezetten jó eszű siheder volt, aki kapható minden diák-csínytevésre. A tantárgyak közül a latin irodalom és nyelv okozta neki a legtöbb nehézséget, nem véletlenül fogalmazta meg keserű aforizmáját: egy latinóra hosszabb, mint a nyári vakáció. Töreky tanár úr – aki az 1880-as évek elején volt a fehértemplomi gimnázium latin-görög szakos tanára, egyszersmind igazgatója is – minden tudománya ellenére Herczeg Ferenc könyvének lapjairól vonult be a halhatatlanságba: „Az igazgatónk, Töreky Gábor irgalmatlanul szigorú, de nagytudású és nagyszívű pedagógus volt – írta a kamaszkor emlékeit idéző szerző. – Ha volt hibája, csak egy volt: hirtelenharagú volt. Azt hiszem, a hazáján, az iskoláján és családján kívül semmi sem érdekelt. Ha nagy ritkán künn találkoztunk vele a

soha, egyik tanárommal
nem volt annyi bajom,
mint vele, és egyikre sem
gondolok annyi szeretettel,
mint őreá

városban, olyan idegenszerű benyomást tett ránk, mint szárazföldön a foka. Soha, egyik tanárommal nem volt annyi bajom, mint vele, és egyikre sem gondolok annyi szeretettel, mint őreá.” A szigoráról ismert klasszika-filológus egyik tavaszi bizonyítványosztáskor azután könyörtelenül megbuktatta szertelen diákját, aki erre egyáltalán nem volt felkészülve, és megszegyenülten vonult haza, Versecre, a húsvéti szünetre. Otthon a család férfitagjai úgy bántak vele, mint „aki szégyent hozott a házra”, a nők pedig úgy, mint egy „utálatos beteggel”, akit azért mégis ápolni és gondozni kell. „Ma már úgy látom, a tapasztalt pedagógus jól tudta, mit tesz. Az egész légkör, amelyben én akkor éltem, nem volt tanulónak való, és ő erőszakosan ki akart onnan zökkeníteni” – írta fél évszázad múltán a megbékélés hangján. Töreky tanár úr azonban nemcsak fegyelmezni, hanem büntetni is tudott: egy alkalommal a diákhöz méltatlan viselkedéséért az ifjú Herczeg Ferencet háromnapos elzárásra ítélte. A büntetést három egymásra következő vasárnapon kellett letölteni, ilyenkor reggeltől estig a

¹ Az írás a *Magyar Szó* című vajdasági magyar nyelvű napilap 2013. május 4-i számában jelent meg. Átvételét, újraközlését a MPT megalapításának 125. évfordulójának alkalmával kezdeményeztük. Múltidézőnek. http://www.magyzso.com/hu/1960/velemeny_jegyzet_gyurodesek/96103/Toreky-tanar-ur.htm

diákszobán ült, s hogy el ne unja magát a fogságban, Tacitust kellett fordítania.

A fehértemplomi gimnázium az 1880–1910 közötti évtizedekben a klasszika-filológia tudománynak országosan ismert műhelye volt, ahol nem kevesebb, mint nyolc kiváló görög-latin szakos tanár

oktatta az ifjakat a klasszikus irodalomra. Farkas Elek igazgató szerkesztette *A fehértemplomi m. kir. állami gymnasium első évi értesítője az 1875/6-ik tanév végén* című kiad-

ványt, benne a saját *Miképp kezelte a gymnasiumunkban a latin nyelv* című elméleti írásával. Két évvel később, az 1877/78-ik iskolai évben már Töreky Gábor az intézmény igazgatója, akinek meghatározó szerepe volt abban, hogy a gimnázium a XIX. századi magyar klasszika-filológia otthonává vált. Az 1879-ben kiadott iskolai értesítőben jelent meg Molnár István Lajos ugyancsak a latin-görög nyelv tanárának *Párhuzam Xenophon és Platon Symposiumja között* című tanulmánya. (Molnár a következő, 1880/81-es tanévben már nem volt tagja a tanári karnak, Zomborba költözött, ahol átvette a Bácska című megyei hírlap szerkesztését.) Nem sokkal ezután Csengey János magyar-latin-görög szakos tanár

a gimnázium a XIX. századi magyar klasszika-filológia otthonává vált

A római elégiák előzményei címmel közölt részletet a Kisfaludy-társasághoz benyújtott Tibulus-fordításából (1882). Bászeli Aurél bölcsésztudor, a német, latin és a görög nyelv tanára, a philologiai társaság választmányi tagja *Horatius életbölcselete* (1884), *Plátón jelentősége korunkra, nevezetesen az érettebb plátói ifjúságra nézve* címmel jelentetett meg részletet *Plátón élete és kora* című monográfiájából (1886). Vajda Károly, a magyar és a latin nyelv tanára *Marcus*

Aurelius című tanulmányát (1889), Longos *Daphnis és Chloë* című művének görögből készült teljes fordítását (1892), Epiktetos *kézikönyvecskéjét* (1894), Lukianos válogatott párbeszédeinek fordítását (1896) jelentette meg az iskola értesítőjében. Király Pál, görög és történelem szakos tanár *Forrás-szemelvények a peloponnesosi háború történetéhez* (1893), és *A római élet Pannóniában és Daciában* című történelmi munkájának részletét (1895), majd évekkel később Irovics Tamás *Plutarkhos mint moralista* (1908) című tanulmányát közölte az értesítő. Csoda-e, hogy az ókortudósok eme népes seregletében a megbüntetett diáknak még az áristomban is latin klasszikust kellett fordítania?